

זמן שמחתנו

פסיקתא דרב כהנא - פסיקא אחריתא סוכות - באילו מועדים יש שמחה ובאילו אין

"ושמחת בחגך" (דברים טז יד). את מוצא שלש שמחות כתיב בחג, ואלו: "ושמחת בחגך" (שם), "והיית אך שמח" (שם טו),¹ "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" (ויקרא כג מ).² אבל בפסח אין את מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת, ולמה? אלא את מוצא שבפסח התבואה נידונית ואין אדם יודע אם עושה היא השנה אם אינה עושה, לפיכך אין כתוב שם שמחה.³ דבר אחר: למה אין כתיב שם שמחה, בשביל שמתו בו המצריים. וכן את מוצא כל שבעת ימי החג אנו קורין בהן את ההלל, אבל בפסח אין אנו קורין בהן את ההלל אלא ביום טוב הראשון ולילו, למה? כדאמר שמואל: "בנפול אויביך אל תשמח" (משלי כד יז).⁴

וכן את מוצא שאין כתוב בעצרת אלא שמחה אחת, דכתיב: "ועשית חג שבועות ליי"י אלהיך ושמחת אתה וביתך" (דברים טז יא). ולמה כתיב שם שמחה אחת? מפני שהתבואה נכנסת בפנים. ומאי טעמא אין כתיב שם שתי שמחות? שכן את מוצא שאעפ"י שנכנסה התבואה בפנים, אבל פירות האילן נידונית. לפיכך אין כתיב שם שמחה שנייה.⁵

אבל בראש השנה אין כתיב שם אפילו שמחה אחת. מאי טעמא? שהנפשות נידונית ומבקש אדם נפשו יותר מממונו.⁶ אבל בחג, לפי שנטלו הנפשות דימוס שלהם ביום הכיפורים, כמו שכתוב: "כי ביום הזה יכפר עליכם" (ויקרא טז ל), ועוד שהתבואה ופירות האילן בפנים. לפיכך כתיב שם שלש שמחות, שנאמר: "ושמחת בחגך" (דברים טז יד), "ושמחתם לפני ה' אלהיכם" (ויקרא כג מ), "והיית אך שמח" (דברים טז טו).⁷

סדר רב עמרם גאון סדר חג הסוכות ד"ה וכן מקדשין - מקור "זמן שמחתנו"

וכך מקדשין על הכוס, אומר: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו. ותתן לנו ה' אלהינו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום חג הסוכות הזה, את יום טוב מקרא קדש הזה, זמן שמחתנו באהבה מקרא קדש זכר ליציאת מצרים. כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו. ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה. ושהחיינו.⁸

¹ שני פסוקים אלה הם מתוך פרשת המועדות שבפרשת ראה ספר דברים פרק טז: "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ועמך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך: שבעת ימים תחג לה' אלהיך במקום אשר יבחר ה' פי ברכך ה' אלהיך בכל תבואתך וכלל מעשה ידיך והיית אך שמח". דרשות רבות נאמרו על פסוקים אלה, ואנו נתמקד בצירוף של זמן ושמחה.

² פסוק זה הוא מפרשת המועדות שבפרשת אמור, ויקרא כג: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר פת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים". וגם על פסוק זה רבו הדרשות אך אנו בדרכנו.

³ מסכת ראש השנה פרק א משנה ב: "בארבעה פרקים העולם נידון: בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון ... ובחג נידונית על המים". משנה זו תלויה אותנו בהמשך דברינו. לכאורה זו סיבה קצת חלשה, שהרי גם בעצרת (שבועות) נדונים וגם בסוכות (הדין על המים הוא אולי החמור מכולם). אבל נכון שפסח הוא התחלת העונה החקלאית ומלבד שדונים בו על התבואה, עוד עצרת וסוכות, שני ימי דין נוספים לפנינו כפי שמוסבר להלן. בכל מקרה, בא ההסבר השני.

⁴ אין קורין את ההלל רוצה לומר הלל השלם, היינו אין גומרים את ההלל. ראה דברינו [מעשה ידי טובעים בים](#) שבביעי של פסח.

⁵ אם בפסח היו לנו שתי סיבות למה אין שמחה (גאולה כן, שמחה לא), האחת היסטורית והשנייה חקלאית; בשבועות יש חצי סיבה. אין סיבה היסטורית למה לא לשמוח ויש חצי סיבה חקלאית. התבואה כבר נצלה מהשרב ומטללים רעים (ויקרא רבה כח ג, ראה דברינו [מנחת אומר לעומר](#) בפרשת אמור) ונשארה רק הדאגה לפירות האילן ולפיכך יש בשבועות שמחה אחת.

⁶ ראה דברינו [העמידו בימה העבירו בימה](#) בראש השנה שבה ישראל שמחים ובטוחים שיצאו זכאים בדין. ראה גם תיאור השמחה שעזרא ונחמיה מצווים את העם (נחמיה פרק ח). ראש השנה וגם יום כיפור נשבים ל"ימים טובים". אבל השמחה היא כבושה.

⁷ חג הסוכות הוא חג השמחה, במימד ההיסטורי-לאומי, הכלכלי-חקלאי (לוח השנה) והאישי. הוא חג המכונה זמן שמחתנו אם משום שהוא חל בזמן השמחה או שהוא גורם לשמחה שתבוא. החג בה"א הידיעה. ריבוי השמחה בחג הסוכות מוצא את ביטויו בשמחה המיוחדת לו: שמחת בית השואבה. ראה רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח: "אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר: ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים (ויקרא כג מ) ... ומתחילין לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון, וכן בכל יום ויום מימי חולו של מועד מתחילין, מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים, לשמוח שאר היום עם כל הלילה". וכבר הרחבנו בדברינו בשנה האחרת על [שמחת בית השואבה](#) שהיא השמחה (הנשמה) היתירה של חג הסוכות ולא נוסף כאן. הדרשן מתעלם כאמור מכך שגם בחג הסוכות נידונים על המים, אולי משום שזה שייך לשנה הבאה וצריך ומותר לשמוח על יבול השנה הזו, גם אם העיניים נשואות ומיחלות כבר לגשם של השנה הבאה.

⁸ זהו הנוסח שהשתמר עד ימינו ונראה שמתבע הלשון "זמן שמחתנו" מופיעה לראשונה כאן בסידור או סדר רב עמרם גאון והוא חידוש של הגאונים. גם שמיני עצרת הוא "זמן שמחתנו" עפ"י סדר רב עמרם: "ביום שמיני עצרת, ערבית ושחרית ומנחה, תפילה

רמב"ן ויקרא פרק כג פסוק לט – שמחת האסיף

באספכם את תבואת הארץ - שיהא חודש שביעי זה בזמן אסיפה, מכאן שנצטוו לעבר את השנים, שאם אין העיבור פעמים שהוא בא באמצע הקיץ או החורף, לשון רש"י. ולשון תורת כהנים (פרק טו ו ז): "עבר את השנים שתעשה החג באסיפת הפירות. יכול באסיפת כל הפירות? תלמוד לומר: "באספך מגרנד ומיקבך", מגרנד - לא כל גרנד, ומיקבך - לא כל יקבך. אי באספך מגרנד, יכול מקצתם? תלמוד לומר: "באספכם את תבואת הארץ". הא כיצד? השתדל לעבר את השנה שתעשה החג ברוב אסיפת כל הפירות.⁹ וכבר למדו העבור מחדש האביב (ראש השנה כא א). אבל שם לימד על האביב וכאן לימד על פירות האילן, שכך שנו חכמים (סנהדרין יא ב): "על שלושה דברים מעברין את השנה: על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה". והוסיף לומר בכאן ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון - שתשבתו ותנוחו בהם כאשר פירשתי (פסוק כד). ואמר עוד, שתוסיפו לשמוח לפני השם בלולב ואתרוג שבעת ימים, כי הוא זמן שמחה שברך השם אותך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח לפניו.¹⁰

תוספות יום טוב ראש השנה פרק א משנה ב – שמחה של חג ומחול, שמחת בית השואבה

ובחג נידונין על המים - ... כדי שיתברכו לכם גשמי השנה. והא דמיחד שם חג לסוכות טפי מפסח ועצרת. ... ואע"פ ששלושתן בשם חגים נקראו בכתוב. מכל מקום מלת חג הנחתו הראשונה על המחול והריקוד ... והרד"ק כפי הפשט מפרשו כן, מעניין ריקוד וטיפוח לשמחה.¹¹ ובסוכות הייתה שמחה יתירה של בית השואבה, לפיכך ראוי הוא להיקרא בייחוד בשם חג. ומפני כן אומרים בו בתפילה זמן שמחתנו.¹²

סדר עמרם גאון סדר ראש השנה – שמחת חודש תשרי

בראש השנה ערבית נכנסין לבתי כנסיות ומתפללין ככל השנה ... ועומדין בתפילה ... עד למען שמו באהבה. זכרנו לחיים ... ובכך תן פחדך ... ובכך תן כבוד לעמך ... וחותרם המלך הקדוש ... אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו ורוממתנו מכל הלשונות, וקדשתנו במצותיך, וקרבתנו מלכנו לעבודתך, ושמדך הגדול עלינו קראת. ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, את יום הזכרון הזה זכרון תרועה מקרא קדש זכר ליציאת מצרים.¹³

אחת היא, מתפלל אבות וגבורות, וקדושת השם. ואומר אתה בחרתנו מכל העמים וכו', ויום שמיני חג עצרת הזה זמן שמחתנו וכו'.

⁹ עד כאן לשון הספרא (תורת כהנים) בפרשת אמור. מכאן ואילך, המשך דברי הרמב"ן. ולמדנו מכאן שעבור השנה אינו רק לצורך קיום פסח בתקופת האביב ועל בסיס הפסוק "בחודש האביב", אלא גם לצורך הקפדה על כך ש"חג האסיף" כמוסבר להלן.

¹⁰ על מנת ששמחת חג הסוכות, חג האסיף תהיה שלימה ויושלם רוב האסיף החקלאי גם אם לא כולו, עשוי בית דין לעבר את השנה ולדאוג שראש השנה יחול בתקופת תשרי. לא רק על חודש האביב (פסח) היו מעברים את השנה, כפי שאנו מורגלים, אלא גם על הבשלת הפירות הראשונים כדי שיוכלו להביא ביכורים ראשונים בחג השבועות (הגמרא בסנהדרין) ועל מנת שרוב אסוף היבול יסתיים בחג הסוכות (עפ"י הספרא) ויהיה זמן שמחה (תוספת של רמב"ן). להרחבת הנושא ראה מסכת סנהדרין דפים יא-יב וכן ברמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ד הלכה ב: "על שלשה סימנין מעברין את השנה, על התקופה ועל האביב ועל פירות האילן. כיצד? בית דין מחשבין ויודעין אם תהיה תקופת ניסן בששה עשר בניסן או אחר זמן זה, מעברין אותה השנה. ויעשו אותו ניסן אדר שני כדי שיהיה הפסח בזמן האביב, ועל סימן זה סומכין ומעברין ואין חוששין לסימן אחר". ולפי הכלל: "אין מעברים אלא אדר" (בגמרא שם) צריך לומר שבחודש אדר כבר חשבו לכל הקיץ הקרוב, לתבואה ולפירות. וכבר הרחבנו לדון [בעיבור השנה](#) בפרשת פקודי.

¹¹ כוונתו לפירוש רד"ק על הפסוק בתהלים מב ה: "אֵלֶּה אֶזְכְּרָה וְאֶשְׂפָּכָה עָלַי נַפְשִׁי כִּי אֶעְבֵּר בְּסֶף אַדְדָּם עַד בַּיַּת אֱלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה הַמּוֹן חוּגִי". מפרש רד"ק שם: "המון חוגג, כל ההמון היו חוגגים כי בקרבנותיהם היו עולים להקריב בחג. או פירוש חוגג, מרקד מרוב שמחה, וכן (ש"א ל, טז): אוכלים ושותים וחוגגים".

¹² חזרנו אל שמחת בית השואבה שבה היו רוקדים וחגים ומפני כן נקרא החג – חג, שחגים ורוקדים בו. והריקודים הוא עיקר "זמן שמחתנו". ואגב דברי התוספות יום טוב שפותח באזכור שבחג נדונים על המים, אנו חוזרים לפסיקתא בה פתחנו ושואלים: בפסח נדונים על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברים כבני מרון, אבל גם בסוכות נדונים! על הדבר הבסיסי ביותר, על המים הנותנים חיים למוצאייהם. אז מה פשר השמחה הגדולה הזו? זאת ועוד, המחול והריקוד של סוכות קשורים בניסוח המים המסמל את התקווה לחורף גשום "שיתברכו לכם גשמי השנה"! כבר הצענו לעיל את הרעיון שלמרות כל זה, השמחה היא על השנה החולפת ואל לדאגה לשנה הקרובה להעיב על שמחת השנה היוצאת. שאם לא כן, לא ישמח האדם אף פעם. נשמח לקבל הצעות ורעיונות נוספים כאן.

¹³ סדר רב עמרם גאון שטבע את "זמן שמחתנו" לחג הסוכות קובע בתפילת ראש השנה את הנוסח שאנו אומרים רק במועדים: "מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון" (ואין אנו נוהגים כך). כיצד ראש השנה יום של שמחה וששון, בניגוד גמור לפסיקתא? האם? והאם זו השמחה של מי שבטוחים שיצאו זכאים בדינם (ראה שוב דברינו [העמידו בימה העבירו בימה](#) בראש השנה)? האם חודש תשרי כולו הוא חודש של שמחה ולא דווקא חג הסוכות? הסמך מעזרא ונחמיה? לפני שנמשיך להידרש לעניין, ראה מסכת סופרים פרק יט הלכה ה שממנה נלמד שראש השנה הוא המקור לקילוס והודיה וממנו לומדים בעקיפין שמחה לשאר המועדים: "וכשם שמקלסין ראש השנה ויום הכיפורים, כך מקלסין ימים טובים בתפילה, במוסף, במנחה, ובערבית. והיכן קילוסין? אלהינו ואלהי אבותינו גלה כבוד מלכותך עלינו כו', ואחריו, אנא אלהינו יעלה ויבא כו', והשיאינו כו'. וחתמתו, ברוך מקדש עמו ישראל ומועדי שמחה והזמנים ומקראי קודש".

רש"י דברים פרק כו פסוק יא – משבועות ועד סוכות

"ושמחת בכל הטוב" - מכאן אמרו אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו, אבל מהחג ואילך מביא ואינו קורא.¹⁴

רד"ק ירמיהו פרק ח פסוק כ – כל הקיץ

עבר קציר - קציר הוא זמן שינשע אדם בו מפני הצפורות ואדם שמח בבוא הקציר כמו שכתוב "כשמחה בקציר"¹⁵ וכן זמן הקיץ אדם שמח בפירות הקיץ ואומר זה דרך משל כלומר עברו הזמנים שחשבנו להושע בהם ולא נושענו.¹⁶

תשובות הגאונים שערי תשובה סימן שלז – שמחה אחרי יותר מלפני

ובימי ניסן ותשרי הוא זמן שמחה. וכבר נהגו בזמן שנכנס ניסן אין נופלין על פניהם עד שיצא כל שלשים יום. וכן בימי תשרי כל שלשים יום. ועל כן עולי רגלים בקול רנה ותודה בחזירה יותר מהליכה. ובירושלמי ר' הושעיא בשם ר' זעירא אמר: מאי דכתיב: "ופנית בבוקר והלכת לאהלך?" ופנית והלכת לאהלך דיו לקרא.¹⁷ מאי ופנית בבוקר? וכי בבקר הולכין ולא בכל זמנא? אלא בבקר ההוא דכתיב ביה: "בבוקר לא עבות" (שמואל ב כג ד), בקר דשמחה, בקר דאקדים אברהם. ומאי אייה שמחה? בית השואבה. והדבר גדול ונכון מלמד שצריך שמחה בחזירה יותר מהליכה ואמר רבי סימון: סימן לדבר: "אל יתהלל חוגר כמפתח".¹⁸

מסכת עירובין דף נד עמוד א – שמחה במענה הפה

רבי זירא אמר מהכא: "שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב" (משלי טו), אימתי שמחה לאיש? - בזמן שמענה בפיו. לשון אחר: אימתי שמחה לאיש במענה פיו? - בזמן שדבר בעתו מה טוב.¹⁹

¹⁴ רש"י זה מתבסס על הגמרא בפסחים לו ע"ב האומרת במסקנת הדיון ההלכתי אם כהן אונן (מי שמתו מטל לפניו) מותר באכילת ביכורים או לא: "ושמחת בכל הטוב! - ההוא לזמן שמחה הוא דאתא, דתנן: מעצרת ועד החג - מביא וקורא, מהחג ועד חנוכה - מביא ואינו קורא". לגמרא זו אפשר לצרף גם את מדרש ספרי דברים פיסקא רצ: "יכול שאתה קורא כל זמן שאתה מביא? תלמוד לומר: ואמרת ושמחת, אין קריאה אלא בשעת שמחה. כשתמצא אומר מעצרת ועד החג מביא וקורא מהחג ועד חנוכה מביא ואינו קורא". ראה גם רש"י על הגמרא בפסחים שם (רש"י שהבאנו הוא על התורה, פרשת הביכורים). הרי לנו "זמן שמחה" על תקופת הבאת הביכורים, לא כל התקופה אשר נמשכת מחג השבועות ועד חנוכה בהתאם לפרי שבו מדובר, אלא רק בין חג השבועות (לפני חג השבועות אי אפשר להביא ביכורים) ועד חג הסוכות. ואנו לומדים מכאן מספר דברים חשובים לגבי "זמן שמחה". האחד, שבכ"ז חג השבועות שנאמרה בו שמחה אחת בלבד, הוא ההתחלה של "זמן שמחתנו" - העונה בה "אדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו" ("שמנו"?). ועונה זו כוללת ממילא את ראש השנה! השני, שחג הסוכות הוא השיא אך גם הסוף. מכאן ואילך אין זו שמחה. אולי משום שהנאת האסיף המאוחר כבר באמת מתערבת עם הדאגה והחשש לעונה החקלאית הבאה ופעמים רבות שהגשם מקדים טרם הזריעה ופעמים שהוא מאחר לבוא וכבר מתחילים להתענות ואין זה זמן שמחה. והשלישי, שזמן שמחתנו יכול להימשך תקופה ארוכה ולאו דווקא קשור בחג ומועד מסוים (אבל תחום בין החג שנאמרה בו שמחה פעם אחת ובין החג ששמחתו משולשת וכולל כאמור גם את ראש השנה). בין כך ובין כך, ראה דברינו **מסכת ביכורים** בפרשת כי תבוא שם שאלנו על זמן לקיטת הזית שבין סוכות לחנוכה שכולו למאור ולאכילה, מדוע בכל זאת לא ייחשב לזמן שמחתנו.

¹⁵ הפסוק אליו מתכוון רד"ק הוא בישעיהו ט ב: "הרביית הגוי לו הגדלת השמחה שמחו לפניך בשמחת בקציר כפאשר יגילו בחלקם שלל". שהוא על הגאולה ועל הישועה לעם ישראל ככתוב שם פסוק קודם: "העם ההלכים בחשך ראו אור גדול ישיבי בארץ צלמות אור נגה עליהם".

¹⁶ הפסוק בירמיהו אינו עוסק בשמחה, בלשון המעטה: "עבר קציר פלה קיץ ונאנחנו לוא נושענו", אבל מכלל לאו אתה שומע הן ופירוש רד"ק יכול להצטרף לרש"י הנ"ל ולמקורותיו בהקשר עם מצוות ביכורים. לאמר, שזמן השמחה הוא הקיץ כולו וחג הסוכות איננו אלא האקורד המסיים. ומשגלנו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ועבודתה, הפך הקיץ היהודי, בחלקו, לימי אבל ונהי במקום זמן שמחה והודיה. ואם נחזור לנושא זמן הביכורים, ראה מדרש המאוחר פתרון תורה פרשת ויהי כי תבוא עמוד 278: "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, ובאת - עד זמן שמחה אתה מביא בכורים". עד זמן שמחה - לכאורה רק סוכות הוא זמן השמחה. אבל אפשר גם להבין "ככל עוד הוא זמן שמחה" והוא כל הקיץ כפי שדרשנו ברש"י ומקורותיו וברד"ק.

¹⁷ לא מצאנו ירושלמי זה שהגאונים מצטטים. הירושלמי היחיד שמצאנו שדורש את הפסוק "ופנית בבוקר והלכת לאהלך" הוא במסכת ביכורים פרק ב הלכה ג: "ולינה דכתיב ופנית בבוקר והלכת לאוהלך - הא כל הפונות שאתה פונה לא יהו אלא בבוקר". והמאיר עינינו יבורך.

¹⁸ שני חידושים מחדשים לנו הגאונים, שהם כאמור שטבעו את מטבע הלשון "זמן שמחתנו". האחד, ששני חודשים יש לנו בשנה שהם זמן שמחה: ניסן ותשרי. אלה היו אגב גם החודשים שלא למדו בהם בישיבות ויצאו לעבודת האדמה (ראה מסכת ברכות דף לה עמוד ב: "אמר להו רבא לרבנן: במטותא מינייכו, ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי, כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולא לתא"). והשני, שהחזרה מהשמחה, "הבוקר שאחרי", השלמת מצוות העלייה לרגל, היא השמחה הגדולה ועכ"פ יותר מההליכה לירושלים. נניח לרגע ליהודי מבבל שעלה לרגל ונתמקד ביהודי מהגליל למשל שחזר מלא חוויות ורשמים מהשמחה הגדולה שחווה בחג הסוכות בירושלים ומהכינוס הגדול של עם ישראל שם, כולו טעון רגשות ומחשבות נעלות, אך בה בשעה כבר נושא מבטו מערבה, חש את צינת הסתיו, רואה את השלף בשדות ודואג על השנה הבאה. וכולו תקווה שיזכה הוא ובניו לעלות לרגל בחג הסוכות הבא להליכה ולחזרה הבאה למועד הזה כעת חיה. ושזוכה גם אנו כולנו פה עמנו היום.

¹⁹ ופירוש רש"י שם: "אימתי שמחה וכו' בזמן - שידוע לדרוש הלכות חג בחג, דבר אחר: אימתי שמחה לאיש, אימתי אדם שמח בתלמודו - בזמן שיש לו מענה, כששואלין ממנו דבר הלכה". אז גם זה "זמן שמחה", לדרוש בענייני החג מי בהלכה ומי באגדה וכל דבר בעיתו הרי הוא טוב ואמת ונכון וחיבי וקיים וישר ואהוב ומרבה שמחה בחג "זמן שמחתנו".

חג שמח ומועדים לשמחה מחלקי המים

מים אחרונים 1: ראה מצווה שכד בספר החינוך שאומר שמטרת ארבעה המינים הוא לרסן את השמחה בחג ולמתן את האדם שלא יתגאה וישכח את מקומו: "ועוד יש בארבעה מינין אלו ענין אחר, שהם דומים לאיברים שבאדם היקרים. שהאחריו דומה ללב שהוא משכן השכל, לרמוז שיעבוד בוראו בשכלו. והלולב דומה לשדרה שהיא העיקר שבאדם, לרמוז שיישיר כל גופו לעבודתו ברוך הוא. וההדס דומה לעיניים, לרמוז שלא יתור אחר עיניו ביום שמחת לבו. והערבה דומה לשפתיים, שבהן יגמור האדם כל מעשהו בדבור, לרמוז שישים רסן בפיו ויכוון דבריו, ויירא מהשם אף בעת השמחה". ולכן, הוא מוסיף ומסביר שם, אין ארבעה מינים בפסח ובעצרת כי שמחתם קטנה משל שמחת חג הסוכות ואין צורך בריסון. אז נא לא להיסחף.

מים אחרונים 2: לגבי אי השמחה בפסח, מלבד תשובות הגאונים לעיל שמזכיר את שמחת ניסן לצד שמחת תשרי, נראה לציין את מדרש שמות רבה יט ז המשל על זכירת ההצלה ממצרים: "ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה - משל למלך שנשא אשה במדינת הים. הגיעה גלים עד שלא נכנסה אצלו.²⁰ אמר לה: לא תזכרי כל הגלים שעברו עליך, אלא אותו יום שפלטת מהם תהא זוכרת אותי - עשי אותו שמחה בכל שנה. כך ישראל נגלה עליהם הקדוש ברוך הוא לגאלם, וכמה גלים קשים עברו עליהם, ועשה להם תשועה. לכך הזהירם שיהיו שמחים בהם בכל שנה ושנה, שנאמר (תהלים לב) שמחו בה' וגילו צדיקים". שמחת הגאולה ממצרים. ובדורנו חוברה לה שמחת עצמאות עם ישראל בארצו – שמחה המהולה בגלים הקשים שעברו ובמחיר הכבד ששולם.

²⁰ הדרך שעשתה אותה אשה שהמלך מבקש לשאת אותה עד שהגיעה אליו, היה מסע קשה ביום סוער וגלי.